

ÜNİTE II. KÜLTÜRÜMÜZ VE DİN

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- 1-Kültür ve Kültürün öğeleri
- 2-Kültürün Ayrılmaz ögesi Olarak Din
- 3-Dinin Kültürümüz Üzerindeki Etkileri
  - 3.1. Dilimizdeki Dinî Motifler
  - 3.2. Edebiyatımızdaki Dinî Motifler
  - 3.3. Örf ve Âdetlerimizdeki Dinî Motifler
  - 3.4. Musikimizdeki Dinî Motifler
  - 3.5. Mimarîmizdeki Dinî Motifler
- 4- Kültürü Anlamada Dini Doğru Anlamanın Rolü
- 5- Dinsel Bağnazlığın Zararları
- 6- Ayet- el Kürsi'yi Ezberleyelim ve Anlamını Öğrenelim

BU ÜNİTEYE NEDEN ÇALIŞMALIYIZ?

Bu üniteye çalıştığınızda,

- * Kültürün tanımını ve öğelerinin neler olduğunu bilecek,
- * Kültürün ayrılmaz ögesi olarak dinin birey ve toplum açısından önemini kavrayacak,
- * Din olgusunun kültür üzerindeki etkileri hakkında bilgi sahibi olacak,
- * Dilimizde, edebiyatımızda, örf ve âdetlerimizde, musikimizde ve mimarimizdeki dinî motiflerin neler olduğunu öğrenecek,
- * Dini doğru algılamanın önemini kavrayacak, aksi durumda dinsel bağnazlığın ortaya çıkacağını fark edecek,
- * Ayet-el Kürsi'nin anlamını öğreneceksiniz.

BU ÜNİTEYE NASIL ÇALIŞACAĞIZ?

- * Bu üniteye ilk kez karşılaştığınız kavram ve deyimlerin anlamlarını kitabınızın sonundaki sözlükten öğreniniz.
- * Dinin kültürümüz üzerindeki etkilerini çevrenizdeki davranışlarda gözlemlemeye çalışınız.
- * Yaşadığımız toplumda, örf ve âdetlerimizdeki, dilimizdeki, musikimizdeki dinî motiflerden örnek kesitler bulmaya çalışınız.
- * Ünite içinde geçen tanımları kavramaya çalışınız.
- * Konularda geçen ayetlerin anlamı ile ilgili geniş bilgi için bir Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali'ne bakınız.
- * Daha ayrıntılı bilgi edinmek için kitabınızın sonunda yer alan kaynak kitaplardan yararlanınız.

1-KÜLTÜR VE KÜLTÜRÜN ÖGELERİ

Kültür, bir topluma özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünüdür. İnsan toplumlarının nesilden nesile aktardığı inanç, bilgi ve uygulamalardır. Doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun ürettiği ve yeniden şekillendirdiği her şey ‘kültür’ tanımını içinde yer alır.

Toplumdaki insanların ortaklaşa ortaya koyduğu duygular, düşünceler, uyguladığı davranışlar, gösterdiği beceriler, ürettiği bilgiler, ortaya çıkardıkları eserler (estetik değerler), şekillendirdiği sosyal yapılar hep kültürü oluşturur ve onun inceleme alanına girer. Ayrıca, toplumların uygulamaya koyduğu dinî, ahlakî, hukukî, ekonomik ve teknolojik ürünler, kültürün oluşmasına olanak tanır. Aile kurma, çocuk yetiştirme, sofrada adabı, örf ve âdetler, atasözleri, masallar, bilimsel ve felsefî eserler de kültürü oluşturan öğelerdir. Bu öğeler, toplumlar tarafından paylaşılıp aktarılır.

Kültür hangi bilimlerle iç içedir?

Kültür; tarih, biyoloji, ekoloji (çevre bilimi), tıp, ahlâk, din, coğrafya, eğitim, linguistik (dil bilimi), antropoloji (insan bilimi), arkeoloji (yer bilimi), sosyoloji (toplum bilimi), siyaset gibi bilim dalları ile doğrudan veya dolaylı ilişki içerisindedir.

Kültürün özellikleri nelerdir?

Kültürün özellikleri:

- *Kültür öğrenilir.
- *Kültür tarihîdir ve süreklidir.
- *Kültür toplumsaldır.
- *Kültür, insan ihtiyaçlarını karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.
- *Kültür değişkendir.
- *Kültür bütünleştiricidir.

KÜLTÜRÜN ÖGELERİ

Kültürün öğeleri nelerdir?

Kültürün maddî ve manevî öğeleri bulunmaktadır. Maddî öğeler; bilimsel ve teknolojik ürünlerden oluşurken, manevî öğeler, din, dil, ahlâk, gelenek, görenek gibi kavramlardan oluşmaktadır. Her kültürde toplumların benimsediği ve değer verdiği birtakım inançlar ve değer yapıları bulunmaktadır. Örneğin, büyüklere saygı gösterme, ulus ve yurt için özveri, küçüklere sevgiyle yaklaşma, kadınlara nazik davranma manevî kültürün ilgi alanına girer. Yemekler, bilimsel ve teknolojik ürünler, el sanatları, giyim kuşam gibi uygulamalar ise maddi kültürü oluşturur. Uluslar, kültürel zenginlikleri ile tanınıp, saygılığını korurlar. Kültür, bir ulusun kimliği niteliğindedir. Milletleri ayakta tutan birtakım değerler bulunmaktadır. Bayrak, dil, tarih, istiklâl marşı, ahlâk, hukuk, güzel sanatlar, gelenek ve görenek bu değerlerden bazılarıdır. Bizler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyız. Aynı devlete, aynı tarihe, aynı yurda, aynı kültür ve ülkeye sahibiz. Bu değerler, hem ulusal birlik ve beraberliğimizi güçlendirmekte hem de bizi devletimize bağlamaktadır. Ulus olma özelliğimizi sağlayan bu değerlere sahip çıkmak ve onları yaşatmak hepimizin görevi olmalıdır. Sahip çıkmamız gereken değerlerden birisi de ulusal kültürümüzdür. Bizi devletimize bağlayan bu değer için Atatürk, "Türk milletinin temeli kültürdür." demiştir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c.1, s.372) Türk milleti Atatürk'ün "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesi doğrultusunda hep barışçıl bir yol izlemiştir. Geçmişimizi geleceğe bağlayan millî, manevî ve kültürel değerler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını devletine bağlı kılar. Her Türk genci devletini yabancı düşmanlardan korumak ve savunmak için askere gider. İş adamı ülkenin kalkınması için vergisini tam olarak öder. Bilim adamı ülkesinin çağdaş ülkeler seviyesine ulaşması için bilimsel çalışmalarda bulunur. Her yurttaş, millî değer ve kültürüne bağlı olup, gönlü, vatan, millet ve bayrak sevgisiyle doludur. Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehditlere karşı hep uyanıktır. Türk bayrağını bağımsızlığının sembolü olarak görüp ona saygısını gösterir. İstiklal Marşı'nı tarihinin şeref levhası görür, o okunurken büyük bir dikkat ve saygıyla hazır ol vaziyetinde dinler, okunuşuna katılır. Vatani korumak ve barışı sağlamak amacıyla savaşırken şehit olanları her zaman hatırlar, gazilerine de her zaman ve her yerde saygısını gösterir. Bizi millet yapan değerleri korumak ve onları yaşatmak için hepimize büyük görevler düşmektedir.

Kültür; din, ahlak, hukuk, dil, sanat, edebiyat, ekonomi, teknoloji, gelenek-görenekler, örf ve âdetler gibi öğelerden oluşur.

2- KÜLTÜRÜN AYRILMAZ ÖGESİ OLARAK DİN

Kültürel değerlerin oluşmasında din, ahlâk ve hukuk kurallarının önemli etkileri vardır. Din, helâl- haramı; ahlâk, iyi - kötüyü; hukuk, haklı - haksızı belirlemeye yönelik ölçütler getirerek toplumsal yaşamın şekillenmesine katkıda bulunur. İnsanların yaşamlarını anlamdirmalarını sağlayan inançlar, değerler her toplumda bulunur. Kültürü oluşturan manevî ögelerin en önemlisi dindir.

Din ile kültür arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

Kültür, sosyal yaşamın, çevrenin kısacası insan ve toplumun birbirleriyle olan ilişkilerini inceler. Din ise bireyin manevî dünyasının temelini oluşturur. Bu yüzden her ikisi arasında doğrudan ve dolaylı ilişki söz konusudur. Din kültürün ayrılmaz ögelerinden biridir. Kültürün oluşumunda din, önemli bir unsurdur. Din, insanların barış, huzur, güven ve mutluluk içinde yaşamalarını hedeflemektedir. Bu nedenle insanlara çeşitli konularda öğütler vermektedir. İnsanlardan haksızlık yapmalarını, birbirlerini aldatmalarını, adaletli olmalarını istemektedir.

Din olgusu varlığını hangi alanlarda gösterir?

Bireylerin duygu, düşünce ve özlemlerini etkileyen din olgusunun varlığı, kültürün sanat, edebiyat, resim gibi alanlarında belirgin bir biçimde görülmektedir. Dinî ibadetlerin yerine getirilmesi için dinî yapıtlar, dinin öğütleri doğrultusunda insanların yararlanmaları için köprü, yol ve çeşme gibi eserler yapılmıştır. Toplumsal yaşamın devamı için gerekli olan nişan, düğün, sünnet töreni, boşanma, evlenme, hasta ziyareti gibi kültürel uygulamalarda dinin önemli etkileri olmuştur.

Din toplumu oluşturan fertlerin davranış, görüş ve inançlarında, ortak değerlerinde, geleneklerinde, sanat eserlerinde, kısacası toplumun kültüründe ve uygarlığında kendini gösterir. Farklı dinî inançlar, toplumların kültürlerini farklı şekillerde etkilemiş, kültürün oluşmasında önemli rol oynamıştır.

3- DİNİN KÜLTÜRÜMÜZ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Din, bireylerin düşünce ve davranışlarını etkilediğinden, dinin kültür üzerinde önemli bir etkisi söz konusudur.

Bir millete mensup olan her birey, o milletin kültürünü, yani dilini, dinini, inançlarını, örf ve âdetlerini benimser ve yaşar. Kültürün ögeleri birbirleriyle etkileşim hâlinindedir. Din diğer ögelerden etkileneceği gibi, onları etkileme özelliğine de sahiptir. Çünkü toplumun inançları toplumdaki örf ve âdetleri, sanatı, edebiyatı, dili, ahlâk anlayışını, mimarîyi, müziği etkiler.

3.1. DİLİMİZDEKİ DİNİ MOTİFLER

Milletlerin kültürel değerlerinin başında dil gelir. Bu yüzden bütün toplumlar 'dil' e büyük önem verir. Dil, kültürün bir sonraki nesillere aktarılmasında temel araçtır. İnsanlar arasında 'duygu ve düşünce birliği' oluşturarak toplumları 'millet' hâline getirir. Bireyler, konuştuğu dili hazır bulur. Dil, bireye toplumun bağışladığı en büyük mirastır. Aile, çevre ve okul, çocuğa dil aracılığıyla toplumun asırlar boyunca biriktirdiği tecrübesini ve kültürünü aktarır. Dil üzerinde dinî inancın önemli etkileri vardır. Bunun sonucu olarak da dilimizde dinî motifler pek çoktur. Örneğin, yemeğe başlarken "Bismillahirrahmanirrahim.", yemekten sonra "Elhamdülillah", uzak bir yere giderken "Allah'a ısmarladık.", uzak bir yere gidene "Allah'a emanet ol.", sıkıntılı bir durumu atlattıktan sonra "Şükürler olsun.", zor durumlarda olanlara "Allah sabırlar versin." ... deriz.

Allah'ın affetmeyeceği davranışlardan birisinin kul hakkı olduğuna inanırız. Bu yüzden dilimize yerleşen "Hakkını helâl et." cümlesini sık sık kullanırız. Herkes ölmeden önce üzerinde başkalarının hakkı kalmaması için eşi, dostu ve akrabalarıyla helâlleşir. Evlenenlere "Allah bir yastıkta kocatsın" denir. Yine konuşmalarımıza inandırıcılık katmak için "Allah şahit olsun ki..." diye yemin ederiz.

Günlük hayatımızda çok sık kullandığımız deyim ve sözlerdeki dinî motiflerden bir bölümü ise şöyledir: İnşallah, Maşallah, Allah kısmetini açık etsin, Melek gibi adam, Allah kaza belâ vermesin, Allah affetsin, Allah mutluluğunuzu artırsın...

Dünya'da mekân ahirette iman,

Nuh diyor, peygamber demiyor,

Yalanla iman bir arada bulunmaz.

Temizlik imandan gelir.

İyilik yap denize at. Balık bilmez ise Halık bilir.

Türkler Müslüman olduktan sonra İslâm dinine ait birçok sözcük Türk diline yerleşmiştir. Allah, melek, ezan, dua, salâvat, namaz, oruç, hac, iftar, sahur, abdest, müezzin, ahiret, şehit, dua, ibâdet, helâl, haram, cennet, cehennem bunlardandır.

3.2. EDEBİYATIMIZDAKİ DİNİ MOTİFLER

Edebiyat; olay, düşünce, duygu ve imajları dil aracılığıyla biçimlendirme sanatıdır. Kur'an-ı Kerim'de güzel söz," devamlı meyve veren ağaca", kötü söz ise; "kökü olmayan ağaca" benzetilmiştir.(İbrahim Suresi 24-25-26.ayetleri).Bundan dolayı Türkler, İslâm'ın; doğruluk, dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü ve merhametli olmak gibi buyruklarını edebiyatta işlemişler, dini konularda pek çok eserler vermişlerdir. İslâm'dan önceki Türk toplulukları, çok zengin bir halk edebiyatına sahiptirler. Oğuzlarda 'ozanlar kopuz çalarak' şiirler okurlardı. Bu dönemin etkileri, İslâm sonrası halk edebiyatında da devam etmiştir. Türkler İslâm dinini kabul ettikten sonra sosyal yaşantılarında önemli değişiklikler olmuştur. Bu durum, doğal olarak edebiyata da yansımıştır. Nitekim, İslâmî dönemin ilk eserlerinde dinin etkisi açık bir şekilde görülmektedir.

Din ile edebiyat arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?

Dinin edebiyatımız üzerindeki etkisi yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Edebiyatçılarımız eserlerinde dinî duygu, yiğitlik, vatan, aşk konularını sık sık işlemişlerdir. Hoca Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Mevlânâ ve Hacı Bektaş Veli gibi kişilerle başlayan ve günümüze kadar devam eden tasavvuf edebiyatının ana konusu Allah ve insan sevgisidir.

Uzun bir geçmişi bulunan yazılı Türk edebiyatı ve kültürü, İslâmiyetten etkilenmiştir. Türklerin, yaşam görüşüne en uygun din olan İslâmiyet, Türklerin edebiyat ve sanat alanlarındaki yapıtlarına da yön vermiştir. Yunus Emre'nin şiirleri, Nasrettin Hoca'nın fıkraları, Süleyman Çelebi'nin Vesiletün Necat isimli Mevlid'i, Mevlana'nın Mesnevi'si gibi eserler İslâmî Türk Edebiyatı'nın en güzel yapıtları arasındadır. Hz. Muhammed'in doğumunu, onun örnek kişiliğini anlatan Mevlit, din büyüklerini övmek amacıyla yazılan kaside, Allah'a olan övgüyü dile getirmek ve ona dua etmek için söylenen ilâhî, dinin etkisiyle gelişen edebî türlerdir. Bazı şiirlerde Allah'a, 'Yücelerden yücesin. Kimse bilmez nicesin..' diye seslenilmiş, (Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.1, S. 401.) bazılarında Hz. Muhammed'e duyulan sevgi ve özlem dile getirilmiştir:

'Arayı arayı bulsam izini,

İzinin tozuna sürsem yüzümü,

Hak nasip eylese görsem yüzünü,

Ya Muhammed, canım arzular seni!.. (Yunus Emre Divanı, s. 33)

Ömer Seyfettin'in İlk Namaz adlı öyküsünde de dinî motifler yer alır: '...Abdest aldıktan sonra annem, yüzümü, kollarımı havlu ile kuruladı.

-Gel yavrum, şimdi namazımızı kılalım... Önce iki rekât sünneti, sonra da yine iki rekât farzı kılacağız...' Annem, başlangıç tekbirini nasıl alacağımı, rükû ve secdeyi nasıl yapacağımı, neler okuyacağımı anlattı. Sonra, namaza durduk..." (Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler, S. 86-87). Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nda dile getirdiği, 'Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı.' ve 'Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda.' dizelerinde güzel vatanımız cennet ile özdeşleştirilmiştir. Nasreddin Hoca'nın ders veren, düşündüren ve güldüren fıkralarında da dinî motifler yer alır.

Türk edebiyatı Türk Milletinin yaşama bakışını, zevkini, dünya görüşünü, duyu, düşünce, inanç dünyasını yansıtan eserlerle doludur. Edebiyatımızın çeşitli yapıtlarını ne kadar tanımaya çalışırsak, kendi kültürümüzü o kadar daha iyi anlarız.

3.3. ÖRF VE ÂDETLERİMİZDEKİ DİNİ MOTİFLER

Örf, yasalarla belirlenmemiş, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek ve alışkanlıklardır.

Âdet ise; bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığıdır. Toplumda tekrar edile edile yerleşen ve alışkanlık hâline gelen davranışlar âdeti oluşturur.

Örf ve âdetlerimizdeki yabancı kültürlere ait özellikler nelerdir?

Âdetler, örfler içinde bir bölümü oluşturur. Âdetler, örfler kadar süreklilik kazanmadan değişir. Ayrıca örfün aksine, âdetlerin olumlu olanları yanında, olumsuz olanları da söz konusudur. Örnek olarak örf kapsamı içersine giren, düğün, bayram, sünnet ve cenaze merasimlerinin her birinin farklı yörelere göre gösterdiği değişiklik âdetlerimizi gösterir. Bazı insanlarda görülen, fal baktırma, uğur tutma, dilekte bulunma, şifa dağıtma, kabirlerde mum yakma, kabirlere çaput bağlama gibi birçok yanlış uygulama âdet hâline gelmiştir. Kur'an-ı Kerim İslâm dışı âdet ve gelenekleri sürdürmeyi kınadığı hâlde örfü emreder.(Araf 199). Hz. Muhammed, Cahiliyye Dönemi âdetlerinden tefecilik, kumar, kan davası, kabilecilik, kız çocuklarının hor görülmesi gibi kötü ve zararlı olanlarını kaldırmıştır.

Örf ve âdetler ile toplumsal kurallar arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?

Örf ve âdetler toplumda yasalarla düzenlenmeyen konularda insanlara yol gösterir. Bunlar, insanların birbirlerine karşı davranışlarını düzenleyen kurallardır. Örf ve âdetler, yaptırım güçlerini milletin kültür hayatından alırlar. Millet, asırlarca benimseyip yaşattığı için onlara büyük ölçüde uyar, uymayanlara tepki gösterir. Ancak, örfelere karşı gelmenin sosyal yaptırımı, âdetlere göre daha şiddetlidir. Kültürümüzde büyüklere saygı göstermek hem örfen hem de dinen gereklidir. Bu emrin çiğnenmesi bizi toplumda ‘saygısız’ yaparken, dinin emrine de aykırı hareket etmiş oluruz.

Milletleri birbirinden ayıran örf, âdet ve geleneklerdir. Örf ve âdetlerin şekillenmesinde ise dinî inanç, ortak tarihî tecrübe ve coğrafî özellikler önemli rol oynamaktadır. Vatan sevgisi, hür ve bağımsız yaşama isteği, hak ve hürriyetleri koruma azmi, mert ve cesur olma, kimsesiz, yetim ve yoksulu doyurma, aileye bağlılık, akrabaya düşkünlük gibi güzel davranışlar, Türk tarihinin derinliklerinden günümüze dek gelen milletimize ait özelliklerden bazılarıdır.

Toplumlarda birlik ve bütünlüğü sağlayan değerlerin başında ortak tarih, kültür, din, manevî değerler, töre ve gelenekler gelir. İşte toplumların örf ve âdetleri, düğünü, bayram günleri, eğlenceleri, onları hep birlikte keder ve sevinçte ortak hareket etme duygusunu geliştirir. İnsanları birbirine yakınlaştırır.

Örf ve âdetlerin oluşmasında dinî ve milli öğeler rol oynamaktadır. Örneğin, hasta ziyareti, davete gitmek, misafirperverlik, hastalık ve sıkıntılı zamanlarda aile ve komşu dayanışması, küçüklere sevgi gibi pek çok örf ve âdetimizin her biri, aynı zamanda dinimizin bizlerden yapmamızı istediği davranışlardır. Erkek çocukların törenle sünnet ettirilmesi, kutsal gecelerde minarelerden okunan salâlar, topluca yenen iftar yemekleri, aşure yaparak herkese dağıtmak, doğan çocukların kulaklarına ezan okumak örf ve âdetlerimizdeki dinsel motiflerden bazılarıdır. Her yıl muharrem ayının 10. günü aşure pişirip, komşularımıza, yoksullara ve muhtaç olanlara dağıtmak dinsel kaynaklı geleneklerimiz arasındadır. Kandil gecelerinde simitlerin dağıtılması ise dinî geleneklerimizden biridir. Cenaze evlerine herkesin gidip başsağlığı dilemesi, cenaze yakınlarını teselli edip, onlara sabır tavsiye edilmesi, yeni bir işyerinin kurbanlar kesilerek, dualarla açılması dinî motifli örf ve âdetlerimizdir. Dinin yanlış anlaşılması sonucu bazen de halk arasında yanlış bir takım örf ve âdetler yaygınlaşır: Ağaçlara bez bağlamak, türbelere mum yakmak, falcı ve büyücülere inanmak gibi batıl inançların dinimizde yeri yoktur. Tüm bunlar, insanın yaşam düzenini bozar, akıl, düşünce ve iradesini doğru kullanmasını engeller.

3. 4. MUSİKİMİZDEKİ DİNİ MOTİFLER

Musiki, dil, edebiyat ve tarih gibi kültürün öğelerindendir. Milletın duyu ve düşüncelerini yansıtan musiki; din, dil ve edebiyat gibi insanları birbirine bağlayan, yaklaştıran, ortak bir zevk ve anlayış kazandıran önemli bir unsurdur.

Musiki konusunda ilk ve en önemli eseri veren Türk düşünürü Farabî olmuştur. İtri, Dede Efendi, Hacı Arif Bey, Sadullah Ağa ve III. Selim gibi büyük bestekârlar Türk musikisinin önde gelen isimleridir.

Türk musikisi orijinaldir. Arap, Yunan, Bizans, Acem kaynaklı değildir.

Türk musikisinde dinsel kaynaklı türler önemli bir yer tutmaktadır. Kur'an-ı Kerim, Mevlit, tekbir, tesbih, salâ, ezan, ilâhî, naat, dinî musiki türlerindendir. Ayrıca tekkelerde ise tasavvuf musikisi alanında zengin örnekler verilmiştir. Bu hususta Mevlevîlerdeki Sema ve Bektaşilerdeki Semah törenleri önemli örneklerdir.

Musikide ne gibi dinî motifler bulunmaktadır?

Müziğimizde pek çok dinsel motif yer almaktadır. Mehter Marşı'nda '...Dillerde tekbir, Allahü ekber, Ordumuz daima olsun muzaffer' dizeleri bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in doğumunu, ahlakî özelliklerini ve vefatını anlatan mevlit, müzik kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Dinî motiflerin müzik üzerindeki etkisini günün beş vaktinde ayrı makamlarda okunan ezanlarda görmek mümkündür. Kendi kültürümüzün etkisiyle oluşan çeşitli makamlar, ezanın ve Kur'an'ın okunmasına ayrı bir güzellik katmaktadır.

Günümüzde de şarkı ve türkülerde Allah, melek, kader, haram, cennet, cehennem gibi pek çok dinsel sözcük yer almaktadır.

Musiki, milli kültürün önemli öğelerinden biridir. Dil, edebiyat ve tarihte olduğu gibi musiki sahasında da Türk milleti tarafından yaratılan, sevilen ve benimsenen yapıtları millî varlığımızın bir parçası saymalı ve geliştirmeliyiz.

3.5. MİMARİMİZDEKİ DİNİ MOTİFLER

Vatan, yalnızca toprak parçasından ibaret değildir. Bir milletin vatani, yarattığı kültür eserleriyle zenginleşir. Her milletin tarihî ve kültürel eserleri, o milletin düşünce ve zevkinin zenginliğini gösterir.

Türkler, mimarlık alanında medreseler,hamamlar, kervansaraylar, hastaneler camiler, köprüler inşa etmişlerdir. Mimarîmizdeki dinî motiflerin başında cami ve minareler gelir. Türkler, fethettikleri yerlere en güzel camileri inşa etmişlerdir.Camilerdeki vaaz kürsüsü, minber, mihrap, minare ve şadırvanlar, el işçiliği, oymacılık ve değişik figürlerle süslenmiştir. Namazların toplu hâlde kılınmasının dinimizde teşvik edilmesi nedeniyle cami ve mescitler, temizliğe önem verilmesi ve abdest için çeşmeler ve şadırvanlar inşa edilmiştir. Sadaka-i cariye (insanlık için yapılan hayırlı işler) anlayışı, özellikle yol, köprü, hastane ve okul gibi halk yararına birçok yararlı eserlerin yapılmasını sağlamıştır. Her mimarî yapının yanına, o sanat eserlerinin korunması ve bakımı için vakıflar kurulmuştur.

Türk devletlerindeki mimarların ortaya koyduğu eserleri, dikkatlice incelediğimizde şu unsurlar ön plana çıkmaktadır:

a -kullanışlılık , b- dayanıklılık , c-çevre ilişkileri , d- estetik , e-ihtiyaç , f-özgünlük g-görkem

Türk mimarlık eserleri, toplumun ihtiyaçlarını gidermeye yönelik eserlerdir.Her dönemde sosyal ihtiyaçlar, ekonomik imkanlar ve teknolojik gelişmeler en iyi şekilde değerlendirilip pek çok mimari eser inşa edilmiştir.

İslâm dininde, tarihî eserlerin korunması ve gezip görmek isteyenlerin yararı ve kullanımına sunulması durumu sözkonusudur.

İlk Müslümanlar, insanları putlara tapmaktan alıkoymak için resim ve heykel yapmayı hoş karşılamamışlardır. Fakat bu durum daha sonra dinimizin resim ve heykeli yasak (haram) ettiği fikrine dönüştürülmüştür. Oysa resim ve heykeli karşı olumsuz tavır takınmanın dinî ve bilimsel bir sakıncası yoktur. Taassup, kişileri güzel sanatlardan resim ve heykeli yasaklayacak duruma getirmiştir.

4-KÜLTÜRÜ ANLAMADA DİNİ DOĞRU ANLAMININ ROLÜ

Kültürün geçmiş, günümüz ve gelecekle ilgili boyutları vardır. Bizden öncekilerden miras olarak aldığımız kültür, gelecek nesillere aktarılır. Kültüre günlük hayatımızda da yer veririz. Gelecek nesillere kültürü doğru bir şekilde aktarabilmek için, dini doğru algılamak çok önemlidir. Çünkü, edebiyat, tarih, musiki alanları başta olmak üzere birçok kültürel alanda dinin etkisini görmek mümkündür. Dinin doğru anlaşılması, kültürün gelişmesi ve zenginleşmesine katkı sağlar. Geçmişten günümüze gelen bazı kültürel uygulamalar, bugün gereksiz gibi görünebilir. Örneğin eskiden mahalle aralarında sevap kazanmak ve insanların su ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sebil denilen çeşmeler yapılmakta idi. Günümüzde evlerin şebeke suyuna kavuşmasıyla bu durumun gereksiz bir davranış olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak, sebil, aşevleri ve diğer hayır kurumlarının niçin oluşturulduğunun bilinmesiyle insanların bu eserlere karşı bakış açıları değişir ve onlara daha anlamlı bakmayı öğrenir.

Dini doğru anlamak, kültürel çatışma ve yabancılaşmayı önler. Çünkü toplumda, kültürel olan olgularla dinin çok yakın ilişkisi bulunmaktadır. Dini doğru anlamının en önemli sonuçlarından birisi de din ile ilişkisi olmayan ancak dinî olduğu sanılan ve yaygınlaşmış olan hurafelerin dinin doğru anlaşılması ile etkisini yitirmesidir.

Kültürü doğru anlamada, dini doğru algılamanın önemi nedir?

Kültürü doğru anlamada dini doğru algılamanın önemi büyüktür. Dini bilmeyen ve anlamayan bir kimse, dinî değerler ile kültürel değerleri birbirinden ayırt edemez. Dini doğru anlamak, kişinin kültür ile dini birbirinden ayırt etmesine imkan tanır. Din, giyim-kuşam, musiki, mimarî, dil, edebiyat vb. alanlarında katı ölçüler getirmemiştir. Değişik kültürlerin etkisinde ve değişik coğrafyalarda yaşayan insanlar kendi düşüncelerine, gereksinimlerine, anlayış ve kavrayışlarına göre bu alanlardaki farklı kültürel değerler üretmişlerdir.

Dinî doğru anlaşılmasına neden olan faktörler nelerdir?

İslâm'ın evrensel değerlerini doğru anlamak, dinî değerlerin kültürel değerler ile birbirine karıştırılmasını önler. Dinin doğru anlaşılması, bilgisizlik, Kur'an'daki emir ve yasakların farklı yorumlanması gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Örf ve âdetlerle kendini gösteren bazı kültürel değerler, nesilden nesile aktarılırken dinî değerler olarak aktarılmıştır. Kadınların sosyal yaşam dışına itilmesi, kız çocuklarının okutulmaması, ölünün arkasından yedinci ve elli ikinci gece okutulmaları, türbelerden medet ummak, türbelere bez bağlamak, muska ve büyüye inanmak gibi yanlış uygulamalar, zamanla bilgisizlik nedeniyle dinî değerler olarak algılanmıştır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Peygamberin uygulamalarını doğru bir şekilde anlamak gerekir. İslâm'ın bazı uygulamaları zaman ve mekâna göre değişiklik gösterebilir. Allah Kur'an'da Müslümanlara Hz. Muhammed'i örnek almalarını emretmektedir. Hz. Muhammed'i örnek almak, onun yemeği eliyle yemesini, giyinmesini, güzel koku sürünmesini örnek almak değildir. Onun güzel ahlâkını ve evrensel öğütlerini örnek almaktır.

5- DİNSEL BAĞNAZLIĞIN ZARARLARI

Bağnazlık (taassup), bir düşünce veya inanca körü körüne bağlılık, aşırı taraftarlık, bir düşünceye saplanıp kalmak, başka düşünce ve inanışlara karşı olmak anlamlarını taşır.

Kendi inançlarından ve düşüncelerinden başkasını kabul etmeyen ve başkalarının fikirlerine değer vermeyen, onlara düşman olan kimse taassup sahibidir. Karşısındaki kişilerin, kendilerine göre haklı olabileceğine ihtimal vermeyen, kendi anlayışında olmayan düşüncelere hak tanımayan bağnaz kimseler, başkaları tarafından sevilmezler.

Bağnazlık, bir inanca ve fikre körü körüne bağlı olma durumudur. Bu tanıma göre, taassup, din ve vicdan özgürlüğüne aykırıdır. Bağnazlığın sebebi büyük ölçüde cehalettir. Cahil insan, cahilliğinin bilincinde olmaz ise bunun sonucunda bağnazlık doğar. Cahil insan, her yaptığına en iyi olduğu düşüncesi içindedir. Böyle insanlar, okumaya, araştırmaya, düşünmeye, yeni şeyler öğrenmeye kapalıdır. Fikirlerinde donukluk vardır. Bu donukluk, onların fikir ve düşünce alanlarını da daraltır. İşte bu yüzden kendi düşüncelerine uymayan her türlü fikre, yeniliğe karşı çıkarak bunu engellemeye çalışır. Toplumdaki çatışmaların ve düşmanlıkların temelinde bu durum söz konusudur.

Bağnazlığın en önemli nedeni bilgisizliktir.

Bağnaz insan, yanlışlarında ısrar eden kimsedir. Bağnaz insanların yanlışı, kendi inançları doğru olsa bile karşısındaki insanların fikir ve inançlarına saygı göstermemeleridir. Zıtlasmaları, fikir kavgalarını, ancak, birbirimizin görüşlerine katılmasak bile- saygılı olarak önleyebiliriz.

İslâm'ın bağnazlığa bakışı nasıldır?

İslâm dini, bir düşünce veya inanca körü körüne bağlılığı ve bağnazlığı kabul etmez. Dinimiz, her Müslümanın aklını en iyi şekilde kullanmasını, başkalarının düşüncelerine saygılı olmasını ister. Başkasının inancına veya dinî değerlerine saygısızlık etmesini yasaklar. İslâm, öğrenmeye, araştırmaya ve düşünmeye büyük önem vermiş, bilen insanları bilmeyenlerden üstün tutmuştur. Ayrıca İslâm, başka din ve inançtan olan insanlara karşı hoşgörülü olunmasını emretmiştir. Herkesin dininin ve inancının kendisine ait olduğunu hatırlatmıştır. Kafirun Suresi'nin 6. ayetinde Allah şöyle buyurmaktadır: "Sizin dininiz size, benim dinim banadır." İslâm, daima, orta yolu, ölçülü olmayı emretmiştir. Bilimi, kadın-erkek, her Müslümana gerekli kılan İslâm, müjdeleyici, sevdirci olmayı tavsiye etmiştir. "Dinde zorlama yoktur." (Bakara 256). "Aşırı gitmeyin. Allah yaptıklarınızı görür." (Hud 112). "Bir topluluğa olan öfkeniz, sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adil olun." (Maide 8). " gibi ayetler bu durumu ortaya koymaktadır. Kuran-ı Kerim'de taassuptan uzak olmayı, başkalarıyla en güzel biçimde ilişkiler kurulmasını isteyen öğütler bulunmaktadır.

Toplumumuzda taassup sonucu oluşan bazı yanlış tutumlar nelerdir?

Yaşadığı çağın gereklerine uymayan, sözde din ile ilgili aşırı titizlik gösteren ya da din ile ilgili katı bir yorumu benimseyen dar düşünceli kimseler bağnazdırlar. Bu davranışta olanlar, kızların okutulmasına, kadınların toplum ve sosyal yaşama katılmalarına izin vermemek de taraftarıdırlar. Anlayış, tutum ve davranışlarında aşırı gidenler, kendi görüş ve düşüncelerinin hep başkaları tarafından doğru olarak kabul edilmesini isteyenler bağnazlığa yol açmaktadırlar. Bağnazlık, bilimsel gelişmeye, insanların sağlıklı iletişim kurmasına engel olur. Toplumda barış ve güven ortamını yok eder. Kin, düşmanlık ve kavga dönemi yaratır.

Bağnazlığın etkisiz hâle getirilmesinde kimlere ne gibi görevler düşmektedir?

Bağnazlığın etkisiz hâle getirilmesinde ailelere, topluma özellikle devlete büyük görev düşmektedir. Devlet, sağlıklı ve bilimsel eğitim politikaları üretilip bağnazlığı ortadan kaldırmalıdır. Her şeyden önce, yeni nesilleri yetiştirecek olan kimseleri, bağnazlıktan uzak, hoşgörülü; demokratik tutum ve davranışları benimseyen kimseler olarak yetiştirmelidir. Çünkü bilgisizlikten, yanlış dinî inanışlardan ve düşüncelerden kaynaklanan tutucu ve aşırı hareketlerin etkisiz hâle getirilmesi etkin bir eğitim ile mümkündür.

Bağnazlık hakkında M. Kemal Atatürk'ün düşünceleri nasıldır?

Bağnazlığın en tehlikeli yönlerinden birisi hiç şüphesiz diğer din, inanç, örf ve âdetlere karşı hoşgörüsüzlüktür. İnsan kendi inancından veya düşüncesinden farklı olan kimselerle iletişim kurup, huzurlu, mutlu ve barışçıl bir yaşam sürmelidir. Atatürk'ün taassup ve bu konuyla ilgili olarak birçok sözü bulunmaktadır:

"Hürriyet, ihtimal ki, zorla tesis olunur; fakat herkese karşı bağnazlık göstermemekle ve aldırmamazlıkla muhafaza edilir." (A. Afet İnan. M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım S. 98).

"...Muhtelif inanışlı kimseler, birbirlerine kin ve nefret besliyorlarsa... birbirlerine hor görüyorlarsa ve hatta sadece birbirlerine acıyorlarsa bu kimselerde taassupsuzluk yoktur, bunlar mutaassıptırlar... Vatandaşının veya herhangi bir insanın vicdanî inanışlarına... saygı gösteren kimsede ise taassupsuzluk vardır..." (Atatürkçülük, C.1, S. 383)

"...Taassup bilgisizliğe dayanır. Buna göre, taassubu olan cahildir. İlim her zaman ve her yerde bilgisizliği yener. O hâlde halkı aydınlatmak gerekir." (1)

"Taassupsuzluğun arzu edildiği gibi yaygınlaşması huy hâline gelmesi fikri terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır." (2)

"Taassupsuzluk o kimsede vardır ki, vatandaşının veya herhangi bir insanın vicdanî inanışlarına karşı, hiçbir kin duymaz, bilâkis hürmet eder. Hiç olmazsa başkalarının kendininkine uymayan inanışlarını duymamazlıktan gelir. Taassupsuzluk budur. Fakat hakikati söylemek gerekirse, diyebiliriz ki; hürriyeti hürriyet için sevenler, taassupsuzluk kelimesinin ne demek olduğunu anlayanlar, bütün dünyada pek azdır." (3)

(1-2-3 Atatürk'ten Düşünceler S. 71-72-73 Prof. Enver Ziya Karal, Ankara 1969)

6- AYETEL KÜRSİ'Yİ EZBERLEYELİM VE ANLAMINI ÖĞRENELİM

Allahü la ilahe illa hüvel hayyül -kayyûm. La te'hüzühû sinetün vela nevm. Lehû ma fis semâvâti vema fil arz. Men zellezi yeşfeu indehû illâ biiznih. Ya' lemü mâ beyne eydihim vemâ halfehüm. Vela yuhitûne bişey in min ilmihi illâ bimâ şâe vesia kürsiyyü hüv semâvâti vel arz. Velâ yeudühû hıfzühümâ vehüvel aliyyül azim.

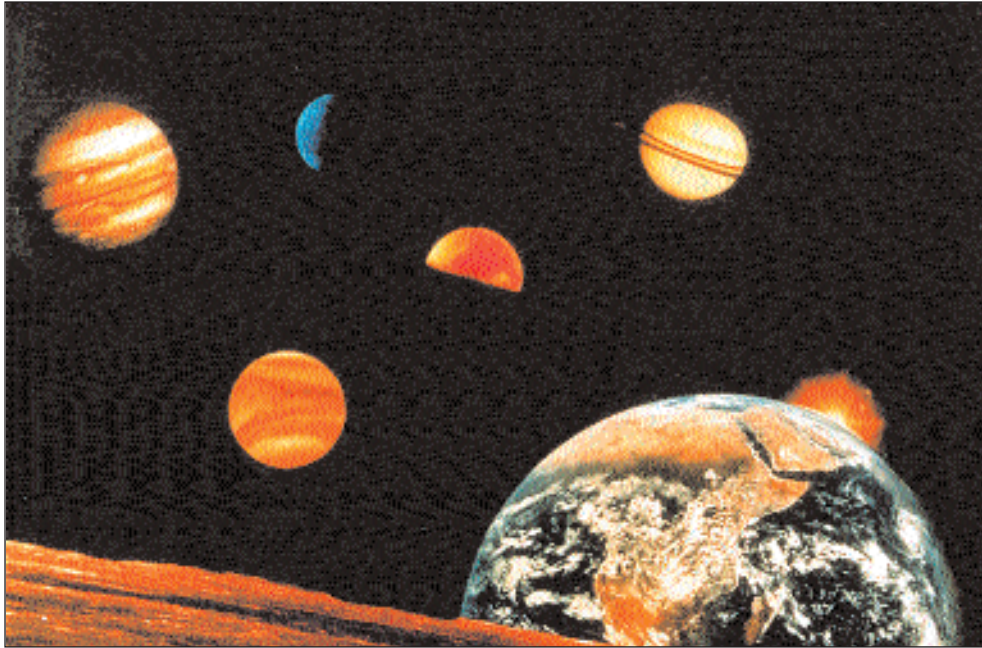
Türkçe Anlamı:

Allah, (ki) ondan başka tanrı yoktur. O, hayydir (varlığı öncesiz ve sonrasız olan diri, daima canlı), kayyumdur (bütün varlıklara hükmeden ve onları yöneten). Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama. Göklerde ve yerdekilerin hepsi onundur. İzni olmadan onun katında kim şefaath edebilir? O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını bilir (Ona hiçbirşey gizli kalmaz.). Onun bildirdiklerinin dışında insanlar onun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler. Onun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır, onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O yücedir, büyüktür.

Surenin özellikleri;

*Surede geçen Hayy kelimesi, sözlükte diri, canlı anlamına gelir. Allah'ın sıfatlarından biri olan Hayy, devamlı var olan, varlığında kesintiye uğrama olmayan, varlığı ezeli ve sonsuz olan demektir.

Kayyum ise, bütün varlıkların, yaratıkların idaresini bizzat yürüten, hepsini hesaba çeken demektir.

ÖZET

İnsanoğlunun ürettiği her şey ‘kültür’dür. Bir toplumun duygu ve düşünceleri, yaşamı algılama tarzı, günlük yaşamında sergilediği tavırları, ürettiği bilgiler, ortaya çıkardığı sanat eserleri, toplumun sosyal ve ekonomik yapısı kültürü oluşturur. Dilimizde, edebiyatımızda, tarihimizde, örf ve âdetlerimizde, musikimizde, mimarîmizde dinî motifler mevcuttur. Dini doğru algılamalıyız. Bu durum gerçekleşmezse, dini, taassup hâline getirip, dinin evrensellik ilkesine aykırı davranılmış olunur.

Dil, bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir. Bundan dolayı, dil konusu bütün toplumların önem verdiği bir konudur. Bin yıllık geçmişi bulunan yazılı Türk edebiyat ve kültürü, İslâmiyet’ten önemli bir ölçüde etkilenmiştir. İslâmiyet, Türklerin edebiyat ve sanat alanlarındaki çalışmalarına yön veren unsurlardan biri olmuştur. Yunus Emre’nin şiirleri, Nasrettin Hoca’nın fıkraları, Süleyman Çelebi’nin Vesiletün Necat isimli Mevlid’i, Mevlana’nın Mesnevi’si gibi eserler İslam Türk Edebiyatı’nın en güzel yapıtlarıdır.

Toplumların birlik ve beraberliğini sağlayan değerlerin başında ortak tarih, kültür, din, manevî değerler, töre ve gelenekler gelir. Dinsel motifler, müziğimizde çok fazla bulunmaktadır. Mehter Marşı’nda ‘...Dillerde tekbir, Allahü ekber, Ordumuz daima olsun muzaffer’ dizeleri bulunmaktadır. Hz. Muhammed’in doğumunu, ahlâkî özelliklerini ve vefatını anlatan mevlit, müzik kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır.

Türkler, mimarlık alanlarında medreseler, hamamlar, kervansaraylar, hastaneler, camiler, köprüler inşa etmişlerdir. Mimarimizdeki dini motiflerin başında cami ve minare gelir. Sadaka-i cariyeye (insanlık için yapılan hayırlı işler) anlayışı, özellikle hayırseverlerin yol, köprü, hastane ve okul gibi halk yararına birçok yararlı eserlerin yapılmasına neden olmuştur.

Kültürü doğru anlamada dini doğru algılamanın önemi büyüktür. Dini bilmeyen ve doğru anlamayan bir kimse, dinî değerler ile kültürel değerleri birbirinden ayırt edemez. Dini doğru anlamak, kültür ile dini birbirinden kişinin ayırt etmesine imkan tanır. Din, giyim-kuşam, musiki, mimarî, dil, edebiyat vb. alanlarında katı standart getirmemiştir. Değişik kültürlerin etkisinde ve değişik coğrafyalarda yaşayan insanlar kendi düşüncelerine, gereksinimlerine, anlayış ve kavrayışlarına göre bu alanlardaki farklı kültürel değerler üretmişlerdir. Bağnazlık, dinimiz tarafından yasaklanmıştır. Dinimiz, bilgisizliğe ve bunun sonucunda da taassuba yol açacak anlayışlara fırsat vermemektedir. Allah, tarafından tüm insanlığa huzur ve mutluluk için gönderilen İslâm, öğrenmeye, araştırmaya ve düşünmeye büyük önem vermiş, bilen insanları bilmeyenlerden üstün tutmuştur. Ayrıca İslâm, başka din ve inançtan olan insanlara karşı hoşgörülü olunmasını tavsiye etmektedir. Herkesin dininin ve inancının kendisine ait olduğunu hatırlatır.

ARAŞTIRMA VE UYGULAMA SORULARI

1. Doğa olayları, kültürü oluşturan öğelerden biri değildir.

DOĞRU ( )   YANLIŞ ( )

2. Bir toplumun yaşamı algılayış tarzına, ortak değerlerine ve çeşitli alanlarda ortaya çıkardığı eserlerin tümüne kültür denir.

DOĞRU ( )   YANLIŞ ( )

3. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir araç olduğu için, insanları ‘duygu ve düşünce birliği’ olan bir toplum yani ‘millet’ hâline getirir.

DOĞRU ( )   YANLIŞ ( )

4. Dinin etkisiyle oluşan edebiyat türü Batı Edebiyatıdır.

DOĞRU ( )   YANLIŞ ( )

5. Türk Halk Müziği, dinin etkisiyle oluşan bir müzik türüdür.

EVET ( )   HAYIR ( )

6. Bir toplumda tekrar edile edile yerleşen ve alışkanlık hâline gelen davranışlara -
----- denir.

7. İslâm dünyasında musiki alanında, ilk ve en önemli eser veren Türk düşünürü--
----- olmuştur.

8. Atalarımız, her mimarî yapıtın yanına, o sanat eserlerinin korunması ve bakımı için -----kurmuştur.

9. Hakkında gerçek bilgiler edinmeden (körü körüne) bir inanca veya düşünceye bağlanmaya-----denir.

10. Ayet-el Kürsi’de geçen ..... kelimesi canlı-diri anlamlarına gelir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Dinî motifleri kullanarak beste yapan pek çok Türk sanatkârı vardır. Aşağıdakilerden hangisi bu sanatkârlardan biridir?
    - A) Dede Efendi
    - B) Karacaoğlan
    - C) Mimar Sinan
    - D) Levnî
  2. Aşağıdakilerden hangisi kültürün öğelerinden biri değildir?
    - A) Din
    - B) Ahlak
    - C) Hukuk
    - D) Spor
  3. Aşağıdakilerden hangisi kültürün özelliklerinden değildir?
    - A) Kültür öğrenilir,
    - B) Kültür tarihidir ve süreklidir.
    - C) Kültür sadece okulda kazanılır.
    - D) Kültür, insan ihtiyaçlarını karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.
  4. Dinimiz kültürel gelişme için neyi teşvik etmiştir?
    - A) Hurafe ve batıl inançları
    - B) Bilim ve aklı
    - C) Taklit ve geleneği
    - D) Savaş ve barışı
  5. Dinin bireylere ulaştırılmasında aşağıdakilerden hangisi daha çok önemlidir?
    - A) Söz ve davranış
    - B) Baskı ve zorlama
    - C) Teknoloji
    - D) Seyahat ve bilgi
  6. Aşağıdakilerden hangisi Cahilliye Dönemi âdetlerinden biri değildir?
    - A) Kız çocuklarını hor görmek
    - B) Tefecilik,
    - C) Kan davası
    - D) Hoşgörü
  7. Aşağıdakilerin hangisi Türk mimarîsinin bir özelliği olamaz?
    - A) Kullanışlılık- ihtişam
    - B) İsraf- taklit
    - C) Dayanıklılık-özgünlük
    - D) Estetik -ihtiyaç
  - 8-) Aşağıdakilerden hangisi dinsel musikinin ilgi alanına girmez?
    - A) Türkü
    - B) Kur'an-ı Kerim
    - C) Salâ
    - D) İlâhî
  - 9-) "Dinimiz, körü körüne bağlılığı kabul etmez. İslâm dini, her Müslümanın aklını en iyi şekilde kullanarak, başkalarının düşüncelerine saygılı olmasını esas almıştır. "
- Yukarıdaki ifadeye daha çok İslâm'ın hangi özelliğine vurgu yapılmıştır?
- A) hoşgörüsüne
  - B) bağınazlığına
  - C) kültürüne
  - D) medeniyetine
- 10-) Hz. Muhammed, bir sözlerinde "Zorlaştırmayın ----- . Nefret ettirmeyin. --- ----- ." buyurmuştur.
- Bu cümledeki boşluklara getirilebilecek en uygun sözcük çifti aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Hoşgörün- sabredin
  - B) Kolaylaştırın-müjdeleyin
  - C) Müjdeleyin- kolaylaştırın
  - D) Serbest bırakın- sevdirin